

Виходить кожної неділі.

Ціна одного примірника 2 фен.

Дрібних рукописів редакція авторам не звертає.

Ч. 39.

Вецляр, 31. грудня 1916. р.

Р. II.

Мир і становище „малих“ народів.

Обидва табори воюючих держав поставили собі одну ціль: сю війну мусить завершити такий мир, щоби наново другий раз не могла розгоріти ся кривава боротьба народів. Між тим Німеччина за весь час війни стреміла до того, щоби осередні держави сполучити одною желізницею з Берліну до Багдаду та з Індійським океаном, бо сього вимагає економічний інтерес Німеччини. Росія в економічному інтересі виявила необхідну конечність своєї імперії вибороти собі вихід на море здобуттем Царгороду, та проголосила се як „історичну місію“ визволення другого Риму православної віри. Англія поставила нове гасло: визволити всі малі народи в національних територіях— хоч се проголосила не з людяности, а в своїм економічному інтересі панування над світом.

І несповна три літа обхопила увесь світ кривава війна, яка вже схиляється до миру. Хоч іще тепер до його й далеко, бо ще ніяка сторона не повалила зовсім противника—та вже появляються мирові ластівки, почавши від заяви Німеччини за миром. Одною такою ластівкою є неофіційні [необов'язуючі державу] умови англійського дипломатичного агента, Г. Джонстона проголошені з Гааги в берлінській часописі.

Вони є слідуєчі: 1) Віддача Бельгії і всіх обсаджених частин Франції зі сторони Німців. Англія й Німеччина заплатять по 100 мільонів хунтів штерлінгів відшкодування. 2) Росія одержує вільний переїзд через Дарданелі на основі угоди з Болгарією і Румунією. Сербія, Чорногора і Румунія будуть опорожнені й одержать від всіх держав відшкодування. 3) Росія одержує протекторат над Вірменією; Франція над Сирією; Англія обсаджує Синай і долину Евфрату аж до Багдаду. Перзія йде під догляд (опіку) Росії й Англії, Єгипет лишається так, як був; Вірменія стає автономною. 4. Італія одержує Трентіно і протекторат над Альбанією, остров Родос, Кипр і 12 остров. грецькими. Східна Африка вертає до Німеччини, якій оставляється вільну руку пошукати собі відшкодування на Туреччині. 5) Росія отримує назад усе, що утратила. Але Польща остає самостійною, та до неї не мають належати ані Литва, зні рутенські (українські) частин Галичини. Вони мають бути прилучені до „Малороссії“. Таким робом неофіційні умови Англії проголошують мир не на основі нового гасла визволення всіх народів, а на старих основах імперіялізму (панування) старих державних націй-капіталістів.

Помінаєм се, що ці умови не можливі

до прийняття противній стороні, бо вони відсунули би раз на все Німеччину від Багдаду, змели би з лиця землі Туреччину, а Росії не дали би ще досягнути поки що Царгороду, але дали би привід до нової війни на Балкані. Для нас найважливіша справа визволення так званих „малих“ народів, які обіцяла Англія визволити.

З малих народів досягнула в цій війни свою самостійність тільки Польща і се завдяки не Англії, а тільки осереднім державам. Та між умовами почвірного порозуміння говорить ся тільки про відбудову Бельгії, Сербії, Чорногорії, еventуально Румунії, може з утратою Молдавії на користь Росії. А деж Перзія, Ірляндія, Україна, Литва, Єгипет, Грузія, Вірменія, Фінляндія, Білорусь? Вони мають далі стогнати під кормигою? Про Ірляндію, Грузію, Білорусь і Фінляндію й не говорить ся. Єгипет має далі бути під англійським пануванням, Вірменія має мати автономію під російською протекцією, Литва не має належати до Польщі—отже прийшла би до Росії. А Україна?

Про Україну тільки й каже ся, що українські частини Галичини не мають належати до Польщі, а мають бути прилучені до „Малоросії“ (себ то до України). А вона має належати до Росії, як видно з того, що Росія має вільний перехід через Дарданелі. А про ніяку самостійність, навіть про ніяку автономію й не говорить ся.

Виправді англійська дипломатія підчеркнула тут, що Галичина має бути прилучена до „Малоросії“, не прямо до Росії—але чому нема явного підчеркнення прав української нації? Адже Англія докладно знає про українське питання, а воно набирає значіння і в рішучих кругах Англії. Маємо докази на се. В 14.605. ч. „Нового Времени“ з 14. падолиста обурює ся дописувач може на виявлення думки Англії в українській справі з нагоди голосу англійських часописів. „Під шум світових подій—нише він—пані Українці приймають усі міри для пропаганди ідеї Самостійної України за границею, з окрема в Англії, стараючи ся вмовити становище „Малоросії“ в будучім устрою Європи на ряду з Бельгією, Польщею, Сербією і т. д.“

Та таке становище України на рівні з Польщею, ще не є в інтересі Англії, може буде при кінці війни, як вже буде Архангельськ і Ревель в англійських руках, а

велика Росія загрожуватиме англійським інтересам в Перзії чи в Індії. Але поки що не обезпечено навіть автономії України в мирових умовах...

І се є свобода малих народів! Чи ті, що пишуть сей мир думають, що визволення Польщі не буде мати великого впливу на змагання всіх других „малих“ поневолених народів? Чи думають, що се буде тривкий мир, коли їх полишать ся далі у неволі, а решту піддаєть ся під чужу протекцію? Чи вони не знають, що се є московська, чи англійська протекція, де всі найкращі соки виспеє протекторка з протегованої нації й її землі? Ми бачим протекцію Росії на Україні, протекцію Англії у Індії—і нині бачимо, що на сих найбагатших землях мешкають народи похиленіх жебраків і гинуть з голоду!

Ні, панове, такий мир, як отсе ви хочете дати світові, се не мир, а будуча велика боротьба, ще більша від нинішньої війни!

Адже за увесь час сієї кривавої розправи думали ті народи і леліяли мрію свого визволення і тому проливали кров не тисячами, а мільйонами і не ріками, а морем. Чи ви думаєте, що вони з проголошенням миру перестануть думати? Чи перестануть вони дивити ся на Польщу, що стояла по обох сторонах однако і від обох дістала опрощення і визволення за свою безхарактерність?!

Ні, панове дипломати! Такий мир—се завалений вулкан, що вибухне ще повніщою силою в обороні прав поневолених націй, загрожених визиском і кривдою зі сторони капіталістичних націй, що цілий світ між себе розділили і всі народи „менчі“ хочуть зробити невольниками і безплатними робітниками своєї величі і багатства. Вершок вулкана затрусєть ся та так вибухне, що спалить лявою ваше майно і вкряє все жужелницею і попелом, не як мирителів, а як кривдників людських прав всіх живучих народів!

І тоді щойно скінчить ся війна миром на нових основах, як буде той мир завершений справедливостю для всіх народів, коли по вислову Родославова, президента болгарського—„кождий нарід буде паном і господарем у свій етнографічній території“, коли створить ся в Європі наймодерніша форма політична: національна держава кожного народу, як одиниці, без нічної

протекції і ніякого постороннього визиску. А такий мир на старих основах пановання одних народів над другим—се завязок будучої другої, ще тяжчої війни народів!

II.

Мармеляд.

Коло агрономічного бараку стоять два землячки й читають надпис: „Курси сільського хазяйства.“ Мимо них швидко проходить один із учеників.

—Степане, куди це ти так спішиш,—запитали його землячки.

—Мармеляд їсти! —пізнавши своїх землячків, відповів Степан.

—Який? де?...

—А ось тутки, в сьому бараці! Вчора варили, а сьогодні, казали, будемо коштувати. Ходім!

—Е ні, щоб там ще записали!

—Та ні, хто се вам казав? А коли боїтеся, то можете хоч подивитися.

Землячки упіралися, упіралися, а далі увійшли в барак і стали біля дверей; коло стола, стоїть багато людей і ведуть живу бесіду поміж собою. На столі стоїть шклянка з мармелядом, який землячки їдять ложкою.

—Пробуйте, т-ні, всі та пізнавайте його смак і вартість, чи можна, чи вигідно його варити! —сказав учитель.

Землячки, котрі стояли ще оддалі, підступили ближче до стола, пильно дивлячись на шклянку.

—А ви ж чого стоїте там? ходіть ближче тай ви покоштуєте,—звернув ся вчитель до тих двох землячків, що стояли біля дверей. Вони здивовались, зирнули один на другого, подивилися на двері, а далі й кажуть:

—Та ми... не були вчора.

—Е, се нічого! ходіть коштуйте то може й завтра прийдете, як що подобається.

Землячки ще раз зирнули один на другого, потім на всіх землячків і підійшли несміливо до стола. Учитель набрав ложку мармеляду й дав зпочатку одному, а потім другому.

—Е, їйбогу добре! —сказав один із них.

—Егеж! —відповів другий.

—Скажіть, будьте ласкаві, чи се ви самі варили, чи в кантині купили? —запитали вчителя землячки.

—А вжеж самі! От як би ви були вчора, то бачили б, як се робить ся.

—Розкажіть, як що можна ще й нам про се!

—Добре! —відповів учитель і, призвавши присутніх до спокою, почав розказувати.

—Перерібка овочів має велике значіння в розвою садівництва, особливо для нас, Українців. Величезна маса овочів, які дає річно Україна, не приносять такої великої користі, яку могли б приносити, а се через те, що більшість їх є сорти літні, які не можуть довго хоронити ся і потребують як найскоршого збуту або перерібки. Ці овочі можна сушити, консервувати, виробляти з них повидла (мармеляд), желе, пасту, пастилу й т. п.

Для мармеляду годять ся різні, звичайно спілі овочі; їх перед варкою миють у чистій воді, ріжуть на шматочки й скидають у котел, який опісля доливають водою так, щоб вона покрила овочі. Котел ставлять на плити й варять доти, доки овочі добре не розваряться, при сьім треба дивити ся, щоб вони не пригоріли, для чого помішують їх деревяною ложкою. Розварені овочі здимають із вогню й протирають через дрібне решето (ліпше цинкове, або з лика), щоб зернятка, хвостики і шкурочки не могли пройти через нього.

Все те, що не протирається, викидають, а протерту масу важать, виливають у велику миску й додавають $\frac{1}{2}$ фун. цукру на фунт маси. Розмішавши цукор добре з масою, ставлять її на плити і знов варять, але треба безперестанку помішувати деревяною ложкою, щоб вона не пригоріла. Ця друга варка продовжується довше $1\frac{1}{2}$ —2 год. Готовий зварений мармеляд буде: 1) коли він при мішанню тягнеть ся за ложкою, 2) коли встромлена в нього ложка не падає і 3) коли капка мармеляду, вилита на пропусну бумагу, не промокує її. Готовий мармеляд здимають з плити, дають трошки остигнути і гарячий ще разливають у шклянки, або полив'яні горшки. Шклянки чи горшки завязують пергаментною бумагою і ставлять у сухе помешкання на сховок. Як котел, так і миска повинні бути емальовані, або з жовтої міді.

—Е, так мені не можна сього робити, бо в мене дома нема плити!

—О, се можна обійти ся й без плити! Покладіть на дворі три цеглини, а на них поставте котел і можете варити, скільки хочете.

—Добре! а скажіть, що се ви варите? —запитав земляк, показуючи на пічку, де стояв котел з яблуками.

—А се будемо варити желе, але сьогодні лишень розваримо яблука й відцідимо юшку, а завтра зваримо його, бо сьогодні вже пізно.

З цими словами вчитель зняв котел із пічки і висипав яблука на полотно, прибіг до ніжок стільця, який був перекинаний вверх ногами.

Землячки подивили ся ще й на це і вийшли з барака.

III.

* * *

Глуха ніч... Лютує буря,
Дош по даху стукотить.
Я не сплю: тяжка, понура
Дума серденько гнітить...

Бурі люте завивання
Все нагадує мені—
То надгробнеє ридання,
То надгробні пісні:

І марить ся, що природа
Тризну жалібну справля
Над могилами народа,
Що покрили скрізь поля...

С. К-а.

3 таборового життя.

Т-во „Воля“ 21. грудня відбуло реферат на тему: „Робітники на заводах, фабриках і шахтах та їх економічне й духове становище“.

Т-ш Б-ц-ко порівняв загальне положення робітників у Росії і в Німеччині. Реферат викликав дискусію, бо кожного торкало ся це важке питання. Багато т. т. заборили слово, але обговорення такої широкої теми не можливо було за один раз закінчити

В-ий.

Віче. 23. грудня, вечером, в салі Народного Дому відбуло ся чергове віче зі звичайним денним порядком.

Бояв ся української шапки.

Цими днями, якось вранці зустрічаю я свого старого знакомця, що приїхав з Мюнхену до нашого табору. Виходить зі шкільних дверей, несе книжку

—А що це—питаю—чи не почав і ти, товаришу, до школи ходити?

—А так—каже—хожу і дуже задоволений ученням.

Ми з ним давненько вже не бачились і тому я трошки здивував ся, бо я знав його раніше зовсім инчим. Памятаю добре нашу колишню розмову. Попрохав він мене якось написати листа до жінки. А мені було саме щось дуже вже ніколи, та й дошкулили такі оці прохання. „Іди—кажу—до біса; давно б уже навчив ся он у школі сам писати!“ Він якось соромливо подивив ся та й каже: „та воно правда, товаришу, але ж я боюсь; там, кажуть, учать політики, а далі наляжкатимуть у жупани і шапку українську напнуть, та й поженуть на фронт.“—„Отто, дурний—кажу—та ти ж і не був там ще; наслухав ся не знати чого та й плетеш нісенітницю. Піді хоч раз, то й переконаєш ся сам, що говорять там про грамоту та про хазяйство“.

—Почухав він потилицю і відійшов геть, замислившись.

Про світові події говорив т. К., від якого присутні довідали ся про те, як стоїть справа з миром і про деякі головні світові події.

Потім говорив на ту ж тему (світові події) т. С. який висловив гадку, що тепер миру не можна чекати, а настане він тільки тоді, коли одна з воюючих сторін рішучо розібере другу.

На вічу було понад 500 люда. Л. Л.

Театр. Три дні празника під ряд (24, 25, і 26 грудня), коли всі в таборі були вільні од своїх робіт, дуже добре були скористовані Т-вом ім. М. Лисенка, котре дало духову розвагу своїм слухачам і зробило велику просвітну роботу (бо те, що людина бачить на сцені, багато будить думок і ширить її світогляд на все життя). Не диво, що слухачі так щиро витали т. т. артистів, так гучно їх нагороджували оплесками за їх умілу, захвачуючу гру.

24. грудня йшла оперета „Сватання на Гончарівці (в 3 д., Гр. Квітки-Основ'яни)“.

Роллю Пр. Шкурата т. П-ко провів так добре, що не можна було сказати, чи то артист грає свою роллю, чи він дійсно живе; його спів в першій дії, повний життя, і гра зразу захопила слухачів.

Т. Б-ко (роля Стецька) далі дав яскравий напрямок комедійного одтінку та своєю умілою грою ще дуще усіх зацікавив.

Ролі Уляни (т. Д-р) і Олексія (т. Б-їв), як і звичайно, були проведені добре, хоч і не так яскраво.

—Цікаво було мені бачити тепер його знов. Подивив ся я на його та й кажу з посміхом:

—Мабуть ти таки був на фронті, чоловіче, бо й шапку свою вже маєш і обличчя таке, немов би з хреста знятий?...

—Та так—відповідає він сумно—воював з Москалями тільки не на фронті, а в таборі.

—Де, в російському? питаю.

—Єге ж—відповідає.

—Он як, а ну ж бо розкажи, як то було саме, що вони тебе аж у школу загнали?

—А бодай уже й не згадувати.

Помовчавши трохи, почав тяжко зітхаючи.

—Надав мені чорт поїхати туди, а все мабуть тому, що дуже вже багато страхів начув ся я тут від своїх земляків. Приїхали ми ото цілою партією і тільки що ввійшли в табір, як зараз почули вигуки наших руських: „а хто еста приїхав к нам?“—питає один. „Ані будуть заїмать караули, а нате примут присягу і пайдут асвабаждать Маларосію, как Паляки,—відповідає другий. Далі чую—зачали ся звичайні лайки, якими вони нас завжди дратують. „Дайте хахлу сена!“—кричить один десть, а другий кричить—„соломи!“ Третій каже—„вони люде!“—„А как любят, то дайте больше!“

Трохи слабше проведені були ролі Кандзюби (т. М-ч) Осина (т. З-ко) і Одарки (т. П-кий), котра при своїй хорошій грі несла якийсь-то холодок і не захоплювала слухачів.

В цілому оперета пройшла гарно і не диво, що так гучно і щиро слухачі вітали т. т. артистів і оркестру.

25. грудня була поставлена ком. Ів. Тобілевича „Мартин Боруля“ (в 5 д). Март. Боруля (т. З-ко), багатий шляхтич, котрому засіла в голову думка, шляхецтва, для чого він готовий все стратити, всіх загонити, аби тільки бути справжнім паном,—хороше удав ся артистові. Роль Палажки, жінки Б-лі (т. Кр-жа), теж була проведена добре, як і ролі Марусі (т. Д-р), Миколи (т. Б-їв) і инш.

Дуже добре проведена була роль Омеляка (т. Б-ко), котрий своєю життєвою філософією і гумором прихилив усіх слухачів. Із поодиноких картин була добре проведена сцена наймитів у кімнаті, послідня картина, де Мартин палить свої шляхетські бумаги. В цілм був даний яскравий нарис життя.

26. грудня поставлена була драма „Дай серцю волю, заведе у неволю“ М. Кропивницького в 5 д.

Головні ролі Микити (т. Б-ко), Семена (т. Б-їв) Непокритого (т. Шам-й), Одарки (т. П-ий) і Марусі (т. Д-р)—були проведені, як і в поодинокіх сценах, так і в гуртових, хороше, і все життя було намальовано яскраво і захоплююче. Треба тільки сказати—любівні картини (Семен і Одарка) якось і при умілій, хорошій грі не дають огню кохання. Микита Гальчук (т. Б-ко) вніс дійсний запал і свого кохання і душевного надлому, і

ролю свою провів визначно гарно; так, хоч і не з таким запалом проведена була роль Марусі.

Було багато дуже хороших картин, котрі захоплювали всіх, наприклад, вечірніці зі співами (співи дуже хороше) і танцями, котрі приходилось повторять при гучних оплесках слухачів.

Добре були поділені і гарно пройшли і инші ролі. Не можна не подякувати т. т. артистам та не побажати, щоб і далі так любовно й успішно йшла їх робота!

Слухачів було цілком повна селя і видно було повне задоволення грою артистів і оркестрою.

Слухач.

Учительський гурток. 26. грудня відбуло ся чергове засідання Учительського гуртка Просвітної Громади ім. М. Драгоманова. Члени Гуртка дали звіти зі своєї діяльності, як в головній школі, так і у віділах її—в лязареті та в інвалідів. Обговорено справу з курсами німецької мови і рішено відкрити крім того курсу німецької мови, що існує, новий, початковий курс, який доручено провадити т-шу Л-му. Старший курс взяли ся провадити т. т. П-кий і К-ба. Заняття на обох курсах відбуваються по обіді.

Обговорення инших справ откладено до сліду-ючого засідання. На засіданні було 14 душ.

В. Г.

Віче. У середу, 27. грудня, відбуло ся віче від т-ва „Воля“ з промовами на тему: „Тюрма народів“.

Як почув я все це, то немов хто ножем шарпнув мене по серцю. Підходе незабаром до нас і лікар російський, питає: „кто ви—Малороси?“—„Ми—Українці“—одповів хтось з нас. Той тільки головою зхитнув. Переводчики розпитали, чи нема між нами хворих, а далі фельдфебелі наші розбили нас по бараках. У вечері дістали пайку хліба і по пів літра чаю.

На другий день підпрапорщики, що назначали нас на роботу, кричали й лаялись, як скажені; розбили по партіях і повели видавати одіж, у кого не було, та російські сухарі. Тут знов чую: „їм не слсдує давати сухарей—пусть ім Малоросія даст“. Та хіба ж наша Малоросія не є в Росії?—подумав я зі злістю. Коли дивлюсь, почали видавати оці шанки, дають і мені. Як глянув же я на неї, так аж замлів, одразу пригадав усе, що тут ще чув, та почав одмовлятись. Тоді як гримне на мене підпрапорщик, мов несамовитий: „бери, чортав Хахол, кагда дают, не разсуждай! На пазіці баял ся немецких шанок, а здесь і сваей пугаеш ся!—Багато ще наговорив він такого, на що здібні одні Москалі, хай їм аби що.

Узяв я ту шанку, надів тремтячи й думаю: „от так руський табір!“ Довго вона некла мені, немов огнем, голову, і вже нескоро доміркував ся, яка

то була дурниця. А то все здавало ся—ось-ось трапить ся щось непевне.

Послали нас на роботу. Як на гріх попав ся мені „пост“ страшенно сердитий—тільки й знає, що кричить: „арбай, руский“! І так він мені остогид тим „руський“, що я не витримав та й кажу йому одного разу: „я не руский, а Українець“! Він мабуть не зрозумів мене, подумав, що я лаю його почина замірятись, хоче вдарити прикладом. Я бачу, що ділю кепське, давай до його і по німецьки вже кажу: „ich ist kosak“! Як же сказав я це, то мого Німця мов окропом опарило. Белькоче він щось по своєму, белькоче і все заміряєть ся вдарити. Не міг я з ним дати ради—пояснити йому, що я є старий український козак, а не розбикака якийсь, як він видно зрозумів.

Отак цілісенькими днями нападав він на мене. І пожалітись нікому, побалакати по людськи ні з ким. Прийдеш у табір, то на тебе дивлять ся, як на звіра, раді б камінцями побити. Прямо хоч здихай—до того важко було з тими кацапами. Я думав, що вони сами дізнали ся про те, що робить ся тут в нашому таборі, але ж після довідав ся, що то наші такі Українці їм усе роспелескали.

Про порядки тамонні вже й казати нічого. Усім подарунками, що приходять з Росії, підпра-

Перший промовець т. Б-н зазначив, що „Тюрмою народів“ справедливо звуть Росію і, розповівши в коротких нарисах історію її будування, показав, що Росія зростала під рукою тюремщиків, як тюрма, і нині для широких верст її народів є тюрмою і тільки для своїх тюремщиків вона є „матушкою“.

Тов. Л-ий, порівнюючи муровану тюрму з такою величезною тюрмою, як вся Росія, зазначив, що, терплячи арештантське положення в державі, не треба з ним звикати ся, а треба його помічати, треба бачити, що сидиш в тюрмі, і тільки тоді можна уявити й пізнати счастья свободного життя.

Тов. Б. зясував в тому ж порівнянні те, що як мурована тюрма зроблена з цеглин, так „тюрма народів“—Росія зроблена з нас і нами держить ся і коли ми зрозумієм своє положення й заворушимо ся, то й велика тюрма розвалить ся. Того розвалу нам не приходить ся боятися, бо він роздавить не нас, а наших тюремщиків, наших катів.

Інші промовці додавали все нові риси Росії з боку її системи деспотизму.

Всіх промовців, яких виступало 6 душ, віче нагороджувало гучними оплесками.

Розійшли ся зі співом „Ще не вмерла Україна“.

В. Г.

ВІЙНА.

(від 21. до 28. грудня 1916.)

Французько-англійський фронт.

Над Соммою, коло Іперн, коло Аррас і Верден бувають то слабші, то сильніші наступи з обох сторін, при співучасті артилерії. Та нічого важного не стало ся на тім фронті.

Семигородсько-румунський фронт.

В Карпатах бувають сильні бої від Золотої Бистриці аж до долини Ойтош. Але рішучі битви на сїм терені були в великій Волющині. Армія Фалькенгайма проломила в п'ятиденній боротьбі дротяні перешкоди коло Рімікуль-Сарат на просторі 17 клм. серед великих страт Росіян. Від 22 до 27 грудня взято у неволю 7.600 салдатів і 27 скорострілів, та два міномети. Армія російсько-румунська тікає на лїнію Серету. Армія Макензена взяла приступом місто Філіпешті, а в Добруджі міста Ісачеа і Тульчеа над Дунаєм і тепер обстрілює бесарабський берег Дунаю і причілок Мачін. Взяла у неволю 1300 салдатів, разом отже всіх 8.900. Таким робом оточують довкола Браїлу-Галаці.

Бої в найближчих днях будуть рішати про посідання Молдавії. Залежить від того, чи Росіяни вдержуть лїнію Галац-Фокшані. Рішатиме той, хто

порщики та переводчики розпоряжають ся неначе своїм. Нема ніякої організації, контролю. Частенько я згадував своїх земляків, що зістали ся тут серед своїх людей, завидував їм.

Промучили ся ми там цілих два місяці. Я вже думав, що пропадем, як мухи, коли залишимо ся ще хоч на місяць. Але ж Бог дав так, що нас забрали сюди назад. Тут я почуваю себе зараз,—неначе з пекла виліз.

—Ну, а до школи як, при звичаїв ся вже?

—Ге, та я тепер і чорта не злякаюсь після того, що бачив. Тепер для мене вже зрозуміло, що вся ця організація йде на нашу користь, бо коли не будемо як раз у своїй купі жити, то кожен, хто схоче, над нами наругаєть ся й відніме все, що маємо. Дуже жалкую, що тоді, раніш, не послушав твоїх слів, товаришу! Кожному тепер, хто ще боїть ся або не вірить і не хоче ходити до школи вчити ся розуму, я раю побувати на мойому місті.

А. Що-лів.

Дві години—як дві хвилини.

Вечером, по скінченню віча, що улажене було т-вом „Воля“, валять купами товариші на повірку. Вперед мене йде два землячки, від одного з котрих чую:

—Бач,—дві години, як дві хвилини пролетіло і не замів...

—То-то, а ти ж не хотів іти! Ну, що ж—подобалось?

—Йй-Богу, і не наслухав ся, і не замів, як пролетів час, а я ж, дурний, бояв ся і не ходив до тепер.

—Я ж тобі ще той рік казав, щоб ходив... не послушав...

Що ж.... бояв ся... не вірив... Тепер тобі завидую, що ти ходиш увесь час... Чого вже ти не чув?! А я... як був дурнем... як не знав нічого, так і не знаю...

—Ну а тепер, як ти?

—Тепер ні одного дня, ні одної лекції, ні одного уроку не пропущу, буду ходити, слухати, учити ся, все таки чому-небудь, а научусь.

—Ти ж мені, казав,—не треба!

—Ат! не споминай!.. Як не треба? Що ж я дома буду казати, коли скажуть: „був стільки у полоні, там, де була школа, і нічого не научив ся“—і стануть указувати на тебе... А ти, як на те, живеш не далеко та з неграмотного став грамотним...

—Еге!... От то-то й є!...—була відповідь.

Чухрай.

носпіє момо зими стягнути тяжку артилерію. Сей похід має значінне для скорінного мира, а може ще більше для української справи, бо як лїнія відсунуть ся на Прут, то буковинсько-галицькі позиції Росія змушена буде пересунути на схід.

— М И Р. —

НОТА ПРЕЗИДЕНТА СПОЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ.

Поки почвірне порозумінне дало відповідь на ноту осередніх держав Вільсон поручив своїм послам вручити свою ноту в справі мира. В тім іншемі жадає в інтересі Америки предложити умови мира. Зясовує воюючим, що в них одна ціль: права і свободи малих і великих народів і держав обезпечити перед новою такою війною, дістати запоруку на незалежність і територіальну ненарушимість та на господарську свободу розвитку. Ті спільні цілі можуть бути основою до умов, які належать предложити. Сполучені держави стоять у власнім інтересі за покінченням війни, поки одна сторона зовсім не знищить другої—в ім'я людяности і поступу. При обміні гадок за посередництвом Америки може промостити ся дорога до спільної конференції. Ту ноту вручено обом сторонам. Америка стоїть перед небезпекою війни з Японією—то рада би довести до мира в Європі, щоби мати серед європейських держав поміч у борбі з жовтою небезпекою.

Подібну ноту на користь мира вручила Швайцарія і заявила ся за покінченням війни. Іспанія і Швеція з огляду на шкоду, яку приносить війна неутральним—вони мають приготувати теж свої ноти в справі мира.

ВІДПОВІДЬ ОСЕРЕДНІХ ДЕРЖАВ НА НОТУ АМЕРИКИ.

На ноту Вільсона відповіли осередні держави, що годять ся на спільну нараду послів воюючих держав у якімсь неутральнім краю, але справу обезпечення перед будучою війною можна перевести щойно після війни. Таку відповідь дали Швайцарії.

ВІДПОВІДЬ ПОЧВІРНОГО ПОРОЗУМІННЯ.

Кабінети всіх союзників Англії вироблюють дві різні ноти, одну для осередніх держав, другу для Америки. В ній мають бути зясовані воєнні цілі і заява, що вони не зложать оружжя, поки не дістануть відповідного відшкодовання за жертви у цій війні.

РОСІЯ НА НОТУ ВІЛЬЗОНА.

Родзянко заявив, що тепер не пора на закінчення мира, він може наступити щойно після цілковитого поразення Німеччини. Мілюков доказав, що нема мови про яке небудь помірвання до-

рогою посередництва. Посол Шингарев сказав, що Америка має у війні інтерес торговельний, не воєнний, вона не прилучить ся до воюючих з боязні перед Японією. Російський міністер заграничних справ заявив, що нота Вільсона не може привести ніякої зміни. Союзні держави відповідают на сю ноту, та відкинуть його предложенне. Війну треба видержати, поки існування малих народів (чи й Українців?! Ред) забезпечить ся і нова світова війна буде неможлива.

ДЕМОНСТРАЦІЇ РОБОЧИХ В РОСІЇ.

Коли дума заявила ся неприхильно до мирних предложень, у Петербурзі, Москві, Київі і инчих містах вибухли розрухи і демонстрації робочих. Рівночасно зростає ненависть до Англії; посол англійський Буханан одержав много листів з погрозами. Юрба впала до кімнат посольства і знищила кімнатну обстанову, тому від тоді дім обстановлено охоронною поліцією.

ТРІВОГА ЗА ЯПОНІЮ.

Російська преса всіх партій висказує тривогу, що японське правительство хоче забезпечити собі незалежність в справі мира і не буде вязати ся з державами почвірного порозуміння. Взиваєть російське правління підняти діло перед союзниками, щоби перешкодити відлученню Японії.

Вісти з Росії й зі світа.

ЗНАМЕННА ПЕРЕМІНА СТОЛИЦІ ГАЛИЧИНИ.

Останні вісти зі Львова говорять, що столиця будучої Галичини має бути **Браків** і там переносить ся намісництво зі Львова. Се має першорядне значінне для української справи. Намісництво (управа) Галичини було обсаджено самим Поляками. Отже **Львів** має бути або відданий Росії, або має стати новою столицею української Галичини, (то є правдивої Галичини, бо її ім'я походить від українського міста Галича). Як воно буде,—покаже будучий хід війни. Може бути, що Львів стане столицею всіх зайнятих українських земель зі східною Галичиною під назвою Галицько-Володимирське Королівство, як було в XIII столітті.

ЗА УКРАЇНСЬКУ ШКОЛУ В РОСІЇ.

Що тиждня приходять вісти з України, що всюди підіймаєть ся голос громадянства за українськими школами на Україні. Так 28. листопаду с. р. ухвалило повітове земство Кремчужського повіту клопотати в горі, що би в народніх школах на Україні науку ведено на українській мові.

ВЕЛИКІ „ХВОСТИ“ БІЛЯ МАГАЗИНІВ У РОСІЇ.

Нам було дивно, як ми стрічали у Німеччині часом купку людей очікуючих коло лавок. Але тепер чуємо, що не те в Росії. Наприклад 19.

падолиста коло магазину потребительного товариства робітників нівденно-західних залізниць стояло 1.027 людей, із котрих було 822 дорослих і 205 дітей.

ЗМІНИ В РОСІЙСЬКИМ КАБІНЕТІ.

Президент міністрів Трепов зістав покликаний до головної квартири. Се має взяти з новою зміною міністрів у Росії, яка має наступити до 31. грудня 1916 р.

САМОУБИВСТВО РУМУНСЬКОГО ШЕФА ГЕН. ШТАБУ.

По битві під Аржесу застрілив ся давній шеф ген штабу ген. Котту. Се був найспосібніший з румунських генералів, дорадник короля побіч Сахарова й Бартельо.

РОСІЙСЬКИЙ ДОГЛЯД НАД РАНЕНИМИ.

Увесь військовий і управний персонал лязаретного поїзду ч. 72. на буковинським фронті обжаловано не тільки за недогляд ранених, але й за розпусту з сестрами милосердя. Штабський лікар, два ассистенти (помічники лікарські), два завідателі засуджені на довшу в'язницю. А на кавказьким фронті у резервовім лязареті панують невиносимі надужиття: пожива противна, брудними бинтами обтирають посуду, хорі цілими тижнями лежать немиті, увесь шпиталь подібний до виходу (аборту). Ексцеленцію лікаря Архарова враз із командантом сего лязарету вислано до тюрми на кілька місяців, а лязарет закрито, щоб його за місяць очистити з плагавства.

Листи з робітничих команд.

1). Шановний пане Голова! Я прочитав в таборівій часописі „Просвітний Листок“, що по розпорядженню Головної Централі С.В.У. просвітна праця буде поширювати ся й по робітничим командам, то я щиро прохаю, щоб мені вислали книги:

Кобзар 1. і 2. випуск, Історію України, Географію, Сім пісень, Німецький переклад, Запорожська вольність, книгу про медицину, про сільське господарство (агрономічну), календар на 1917 рік. Скільки вони будуть коштувати, то я з великою охотою заплачу. А як нема усіх цих книг, то вишліть, які є з тих, що я прошу. Та скоріще посилайте, а то я вже й так багато часу втерив, бо я маю 20 книжечок і їх уже по 10 разів перечитав, а до вас за книжками оце третє прохання посилаю.

Щиро подяку посилаю шановним товаришам за вашу працю, що ви на нас не забуваєте, часописі присилаєте, за що ми дуже останемо ся вдячні.

Ще прошу вислати буквар, бо в нашій команді є один товариш неграмотний, а ми хочемо його вучити, бо нам через його совісно, що як гроші получаємо, то всі товариші росписують ся, а він ставляє три хрестики. Ми усіма силами стараємо ся вучити його та ще й він охоту має.

Наша команда є з 13 чоловік і всі Українці. Полонений Українець *Ем. П-ка*.

2). Панове Просвітники України! Я П. Д-ч з першої стрічки мого письма пишу вам усім панам просвітителям і учителям Союзу Визволення України од свого серця найщирішу подяку. Щиро дякую я вам за ваші Просвітні Листки і за книжечки, котрі я дістав од вашої змоги; хоч вони й маленькі книжечки та дуже цікаві, а найцікавіша й найміліша для мене книжка се—„Що треба знати кожному Українцеві.“ Тепер прошу вас, пани просвітники, будьте милостиві на моє прохання і як будете кликати до школи, то не забудьте й на мене, бо я дуже бажаю учити ся і це 5. раз прошу ся до вас. Вже 9 місяців я читаю ваші Листки, а тепер хочу поступити у школу. Жертвую на пам'ятник померлих товаришів у нашому таборі 1 марку.

П. Д-ч.

3). Посилаємо щиро подяку Редакції, що за нас не забуваєте і нам надсилаєте часописі і ми й на роботі знаємо, що робить ся в таборі і по світу. Шлемо нашу пошану т. т. табору Вецлар.

Роб. ком. *Шт-ер.*

ЖЕРТВИ.

На волинські школи.

Через т. скарбника Просвітної Громади відправлені по призначенню жертви від т. т. С-са—10 мар., Т-го 10 мар., Ч-ка 10 мар., Е-ца 40 фен., разом 30 мар. 40 фен.

ТЕАТР.

НАРОДНИЙ ДІМ у таборі ВЕЦЛЯР. У НЕДІЛЮ 31. ГРУДНЯ с. р.

Заходом Тов. Ім. М. Лисенка

буде вистав. перший раз на нашій сцені

СУЄТА

Комедія на 4 дії І. Тобілевича (Карпенко-Карпий).

Перед початком і в часі антрактів грає духовая орхестра під орудою т. Чапіги.

Ціни на вступ: 50, 40, 30, 20, 15, 10 і 5 фен.

Початок рівно о 5^{1/2} год. вечера.

Режисер т. Бондаренко.